

چشم‌انداز اقتصاد جهان و ایران

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

تهیه کننده: فروغ کریمی امیرکیاسر

ناظر: عاطفه قاسمیان

واحد گردآوری و تحلیل آمارهای اقتصادی

معاونت بررسی‌های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

فروردین ۱۴۰۰

از طریق ایمیل زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

economic.tccim@gmail.com

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

چکیده

با گذشت یک سال از همه‌گیری کووید-۱۹، تجمیع تلفات انسانی همچنان نگرانی‌هایی ایجاد می‌کند. نااطمینانی بالا، چشم‌انداز اقتصادی جهان را احاطه کرده و رکود فعالیت‌های اقتصادی در سال ۲۰۲۰ به لحاظ سرعت و ماهیت، بی‌سابقه بوده است. با این وجود، شرایط می‌توانست بدتر از این هم باشد. براساس برآوردهای صندوق بین‌المللی پول، اگر چنین حمایت‌های سیاستی خارق‌العاده‌ای صورت نمی‌گرفت، این رکود می‌توانست تا سه برابر بزرگتر نیز باشد.

براساس آمارهای صندوق بین‌المللی پول، پس از برآورد رشد اقتصادی منفی ۳.۳ درصدی در سال ۲۰۲۰، پیش‌بینی می‌شود اقتصاد جهانی در سال ۲۰۲۱ به ۶ درصد و در سال ۲۰۲۲ به ۴.۴ درصد برسد. با اینکه طبق برآورد صندوق بین‌المللی پول، نرخ رشد اقتصادی بسیاری از کشورهای منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی در سال ۲۰۲۰ منفی بوده، اما برای ایران این نرخ مثبت و معادل ۱.۵ درصد برآورد شده است. همچنین انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ نرخ رشد اقتصادی ایران به ترتیب ۲.۵ درصد و ۲.۱ درصد رقم بخورد.

در این گزارش به طور خلاصه آخرین گزارش صندوق بین‌المللی پول (منتشر شده در آوریل ۲۰۲۱) مورد بررسی قرار می‌گیرد.

با گذشت یک سال از همه‌گیری کووید-۱۹، تجمیع تلفات انسانی همچنان نگرانی‌های بسیاری را ایجاد کرده است. نااطمینانی بالا، چشم‌انداز اقتصادی جهان را احاطه کرده و رکود فعالیت‌های اقتصادی در سال ۲۰۲۰ به لحاظ سرعت و ماهیت، بی‌سابقه بوده است. با این وجود، شرایط می‌توانست بدتر از این هم باشد. براساس برآوردهای صندوق بین‌المللی پول، اگر چنین حمایت‌های سیاسی خارق‌العاده‌ای صورت نمی‌گرفت، این رکود می‌توانست تا سه برابر بزرگتر نیز باشد.

بهبود چشم‌انداز: پس از برآورد رشد اقتصادی منفی ۳.۳ درصدی در سال ۲۰۲۰، پیش‌بینی می‌شود رشد اقتصاد جهان در سال ۲۰۲۱ به ۶ درصد و در سال ۲۰۲۲ به ۴.۴ درصد برسد. انتظار می‌رود رشد جهانی طی میان‌مدت تا ۳.۳ درصد تعدیل شود که نشان دهنده خسارات پیش‌بینی شده به پتانسیل عرضه و نیروی کار- از جمله رشد کند نیروی کار ناشی از کهرولت سن در اقتصادهای پیشرفته و برخی اقتصادهای نوظهور- است که پیش از همه‌گیری نیز وجود داشته است.

اثر واگرا: ضررهای تولیدی، به ویژه برای کشورهایی که اقتصادشان به صنعت گردشگری و صادرات کالاها وابسته بوده و آنهایی که فضای سیاستی محدودی برای پاسخ به بحران دارند، بالا بوده است. بهبود پیش‌بینی شده به دنبال یک رکود شدید است که تأثیرات نامطلوبی بر اشتغال و درآمد گروه‌های خاص دارد. جوانان، زنان، نیروی کار با سطح تحصیلات نسبتاً پایین‌تر و افرادی که به طور غیررسمی مشغول به کارند، بیشتر از سایرین از این بحران ضربه خورده‌اند. به دلیل این همه‌گیری، نابرابری درآمدی احتمالاً به طور قابل توجهی افزایش خواهد یافت. براساس برآوردها، در سال ۲۰۲۰ در مقایسه با پیش از همه‌گیری، ۹۵ میلیون نفر دیگر از مردم جهان به زیر خط فقر سقوط خواهند کرد. علاوه بر این، افت یادگیری در کشورهای با درآمد پایین و در حال توسعه، شدیدتر بوده که تعطیلی مدارس، بخصوص برای دختران و دانش‌آموزان از خانوارهای با درآمد پایین را دشوارتر کرده است. عقب‌ماندگی‌های تحصیلی می‌تواند نابرابری درآمدی را نیز افزایش دهد.

عدم اطمینان چشم‌انداز جهانی را احاطه کرده است: تحولات اخیر به مسیر بحران سلامت بستگی خواهد داشت، از جمله اینکه آیا جهش‌های جدید کووید-۱۹ به واکسن واکنش نشان می‌دهند یا همه‌گیری را طولانی‌تر می‌کند؛ اثرگذاری اقدامات سیاستی برای محدود کردن آسیب‌های اقتصادی مداوم؛ تحول شرایط مالی و قیمت کالاها و اصلاح ظرفیت اقتصاد، فراز و نشیب این عوامل و تعامل آن‌ها با ویژگی‌های خاص هر کشور، سرعت بهبود و میزان ضررهای وارده در میان مدت را در سراسر کشورها تعیین می‌کند.

در مجموع، ریسک‌ها در کوتاه‌مدت متوازن ارزیابی می‌شود، اما بعداً به سمت روند صعودی متمایل خواهد شد. با توجه به عدم اطمینان بالا در مورد چشم‌انداز؛ سیاست‌گذاران باید بدون در نظر گرفتن وضعیت جهان، سیاست‌های محتاطانه را در اولویت قرار دهند؛ به عنوان مثال، تقویت حمایت اجتماعی با مشمولیت بیشتر برای بیمه بیکاری به منظور پوشش افراد خود اشتغال و شاغلان غیر رسمی؛ اطمینان از تامین منابع کافی برای مراقبت‌های بهداشتی، برنامه‌های رشد کودک در اوایل دوران کودکی و سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های سبز برای سرعت بخشیدن به وابستگی کمتر به کربن.

اولویت‌های سیاستی: عواملی که موضع مناسب سیاسی را شکل می‌دهد- بخصوص پیشرفت به سمت عادی‌سازی- از کشور تا کشوری دیگر متفاوت است. از این رو؛ کشورها نیاز خواهند داشت که پاسخ‌های سیاستی خود را متناسب با میزان پیشرفت همه‌گیری، قدرت بهبود و ویژگی‌های ساختاری اقتصاد تعدیل کنند. زمانی که واکسیناسیون در سطح گسترده انجام شود و ظرفیت اضافی در سیستم‌های مراقبت بهداشتی به طور کلی به سطح پیش از کووید-۱۹ برسد، محدودیت‌ها می‌توانند برداشته شوند. اگر همه‌گیری ادامه یابد، سیاست‌ها باید ابتدا بر فرار از بحران تمرکز کنند، مخارج مراقبت‌های بهداشتی را در اولویت قرار دهند، حمایت مالی هدفمندی را ارائه کنند و ضمن نظارت بر ریسک‌های ثبات مالی، سیاست پولی مناسبی را اجرا کنند. از این رو با پیشرفت بهبود، سیاست‌گذاران باید با نگاهی به توسعه ظرفیت تولید و افزایش مشوق‌ها برای تخصیص کارآمد منابع تولیدی، زخم‌های اقتصادی بلندمدت را کاهش دهند. هنگامی که حمایت‌ها در نهایت کاهش می‌یابد، این امر باید به روش‌هایی انجام شود که از مواجهه با پرتگاه‌های ناگهانی جلوگیری کند (به عنوان مثال، سهم دولت از دستمزد در برنامه‌های اشتغال کوتاه‌مدت به تدریج کاهش یابد و در عین حال یارانه‌های استخدام به منظور فعال‌سازی تخصیص مجدد اشتغال، در صورت لزوم، افزایش یابد). در عین حال، چالش‌های بلندمدت- مانند افزایش بهره‌وری، بهبود چارچوب‌های سیاستی، و پرداختن به تغییرات جوی- نباید چشم‌پوشی شود. سرعت متفاوت بهبود بین کشورها ممکن است باعث ایجاد مواضع سیاستی متفاوت شود، بخصوص اگر اقتصادهای پیشرفته زودتر از سایر کشورها از پوشش واکسیناسیون نفع ببرند.

همکاری بین‌المللی قوی برای دستیابی به این اهداف و اطمینان از اینکه اقتصادهای نوظهور و کشورهای در حال توسعه با درآمد پایین، به کاهش شکاف بین استانداردهای زندگی کشور خود و کشورهای با درآمد بالا ادامه می‌دهند، ضروری است. در بخش مراقبت‌های بهداشتی، این امر به معنی اطمینان از تولید واکسن در سراسر جهان و توزیع جهانی آن با قیمت‌های مقرون به صرفه است- به عنوان مثال از طریق اعطای بودجه کافی تسهیلات به کوواکس^۱- تا تمامی کشورها بتوانند به سرعت و با قاطعیت با همه‌گیری مقابله کنند.

همچنین جامعه بین‌المللی باید همکاری کند تا اطمینان حاصل نماید که اقتصادهای دارای محدودیت‌های مالی، دسترسی کافی به نقدینگی بین‌المللی دارند تا بتوانند صرف هزینه خدمات بهداشتی درمانی، سایر هزینه‌های اجتماعی و زیرساختی مورد نیاز برای توسعه و همگرایی به سطح بالاتر سرانه درآمد را ادامه دهند. کشورها همچنین باید تلاش کنند تا اقدامات مقابله با تغییرات جوی را دو برابر کنند. علاوه بر این، برای حل مسائل اقتصادی زمینه‌ساز تنش‌های تجاری و فناوری (و همچنین شکاف‌های موجود در سیستم تجارت چندجانبه مبتنی بر قوانین) همکاری قوی لازم است. با توجه به پیشرفت‌های اخیر در سیاست مالی بین‌المللی، تلاش‌ها باید بر محدود کردن تغییر ارتفاع مرزی، اجتناب از پرداخت مالیات و فرار مالیاتی متمرکز باشد.

^۱ COVAXIN

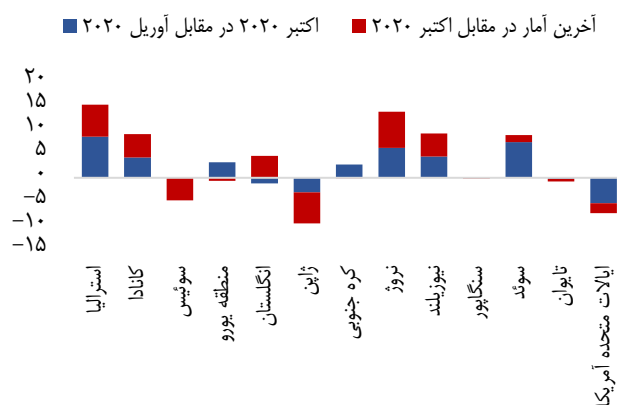

نمودار ۱- تغییرات واقعی نرخ ارز موثر

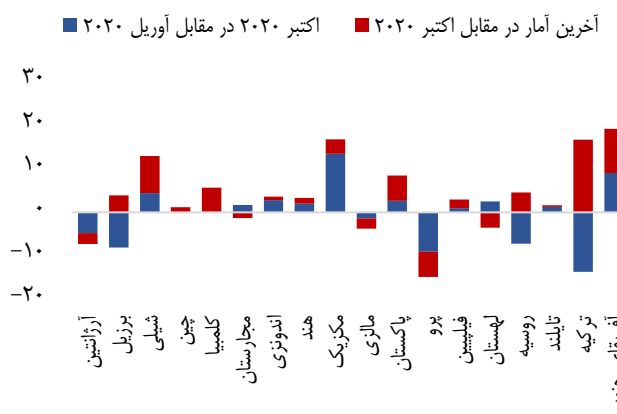
آوریل ۲۰۲۰ - مارس ۲۰۲۱ (%)

تغییر در ارزهای اصلی منعکس‌کننده تغییر در احساسات ریسک و تفاوت در مواضع سیاست‌های پولی است

۱- اقتصادهای پیشرفته

۲- بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه

آخرین آمار موجود برای ۱۹ مارس ۲۰۲۱ است.
منبع: صندوق بین‌المللی پول

یک سال پیش، زمانی که به نظر می‌رسید اقتصاد جهانی به ورطه افتاده است، بانک‌های مرکزی به سرعت نقدینگی را تامین کردند و از طریق تسهیل اعتبار از طیف وسیعی از وام‌گیرندگان حمایت کردند. در عین حال، مقامات مالی از طریق پرداخت‌های انتقالی، تخصیص یارانه‌های دستمزد و حمایت از نقدینگی، به خانوارها و بنگاه‌های اقتصادی کمک کردند. این اقدامات جنبه‌های دیگر پوشش تامین اجتماعی مانند بیمه بیکاری و کمک به تغذیه را تکمیل کرده است. تنظیم‌کنندگان مالی در بسیاری از کشورها با طیفی از اقدامات، تامین اعتبار را تسهیل کردند. در این دوره، شرایط مالی به طور گسترده حمایت‌گر بوده است. تغییرات نرخ ارز این تغییرات را در میزان احساس ریسک منعکس کرده است؛ نرخ ارز در اکثر بازارهای نوظهور و آنهایی که صادرکننده کالای اساسی بوده‌اند، افزایش یافته، این در حالی است که ارزش دلار آمریکا نسبت آوریل سال گذشته کاهش یافته است (نمودار ۱).

برآوردهای صندوق بین‌المللی پول نشان می‌دهد که میزان مشارکت اقدامات سیاستی- از جمله ثبات‌دهنده‌های خودکار، اقدامات اختیاری و اقدامات مالی- در رشد اقتصادی سال ۲۰۲۰، حدود ۶ واحد درصد بوده است. اگرچه محاسبه دقیق آن دشوار است، در غیاب این اقدامات رکود اقتصاد جهانی می‌توانست سه برابر بدتر از وضعیت کنونی باشد. حتی پس از چنین حمایت گسترده

و با بهبودی از اواسط سال ۲۰۲۰، بیکاری و کمبود شغل همچنان بالا است. اگرچه برآورد شکاف‌های تولیدی طی این بحران دشوار بوده است (فاصله اجتماعی و محدود کردن فعالیت‌های پرمخاطب به معنای رکود عرضه و تقاضا است)، تحولات ناشی از همه‌گیری، کسری شکاف تولید را در اکثر اقتصادهای جهان در دوره ۲۰۲۰-۲۰۲۱ افزایش داده که انتظار می‌رود از میزان شکاف مزبور برای دو سال ۲۰۲۲-۲۰۲۳ کاسته شود و برای برخی اقتصادها از جمله آمریکا و کانادا تبدیل به مازاد شکاف

گردد (نمودار ۲). دولت بایدن در امریکا بسته نجات ۱.۹ تریلیون دلاری را برای اقتصاد این کشور پیش‌بینی کرده که می‌تواند موجب تقویت بیشتر تولید ناخالص داخلی این کشور طی سال‌های ۲۲-۲۰۲۱ شود و اثرات سرریز قابل توجهی بر شرکای تجاری این کشور هم خواهد داشت.

عدم اطمینان بالا چشم‌انداز جهانی را احاطه کرده است. فراتر از مجموعه معمول شوک‌های خاص که به طور معمول تمامی پیش‌بینی‌ها را درگیر خود می‌کند، توسعه‌های آینده بستگی به (۱) مسیر همه‌گیری، (۲) اقدامات سیاستی، (۳) تحول شرایط مالی و قیمت کالاها و (۴) ظرفیت اقتصاد برای تعدیل موانع فعالیت ناشی از اقدامات در حوزه سلامت، بستگی دارد. فراز و نشیب این عوامل و تعامل آنها با مشخصه‌های خاص هر کشور، سرعت بهبودی و و عمق زخم‌های اقتصادی میان‌مدت را تعیین می‌کند.

براساس داده‌های خرید واکسن و آخرین پیشرفت در زمینه واکسیناسیون، توزیع واکسن در میان مناطق جهان متغیر و ناهموار است. انتظار می‌رود دسترسی گسترده واکسن در اقتصادهای پیشرفته و برخی اقتصادهای بازار نوظهور در تابستان ۲۰۲۱ و در بسیاری از کشورها در نیمه دوم ۲۰۲۲ صورت گیرد. کلید اصلی این است که واکسن‌ها و روش‌های درمانی مختلف با قیمت مقرون به صرفه برای همه کشورها قابل دسترسی باشد. جدول زمانی پیش‌بینی می‌کند که حفاظت موثر، همراه با آزمایش و ردیابی بهتر، انتقال محلی ویروس را تا پایان

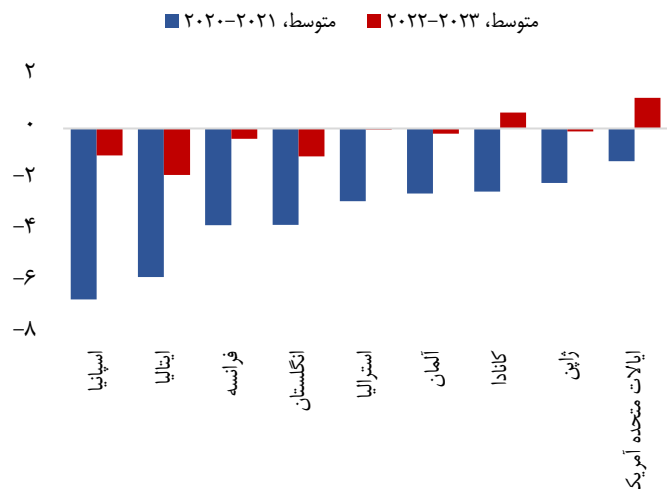
سال ۲۰۲۲ در همه جا کاهش می‌دهد. با استفاده از این تصویر جهانی، استفاده از واکسن در مناطق مختلف متغیر خواهد بود؛ برخی کشورها خیلی زودتر از بحران خارج می‌شوند و در برخی کشورها پیش از دسترسی گسترده به واکسن، قرنطینه‌های محلی و منطقه‌ای اعمال خواهد شد. انتظار می‌رود این محدودیت‌ها به دلیل ماهیت هذمندر، سازگاری با دورکاری و نقطه

نمودار ۲- پیش‌بینی شکاف تولید، ۲۳-۲۰۲۰

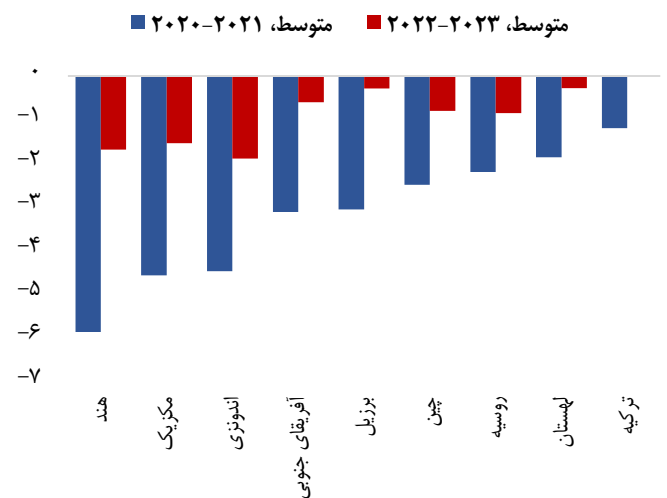
(درصدی از تولید ناخالص داخلی بالقوه)

در کشورهای پیشرفته و بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه انتظار می‌رود که کسری قابل توجهی صورت گیرد.

۱- اقتصادهای پیشرفته

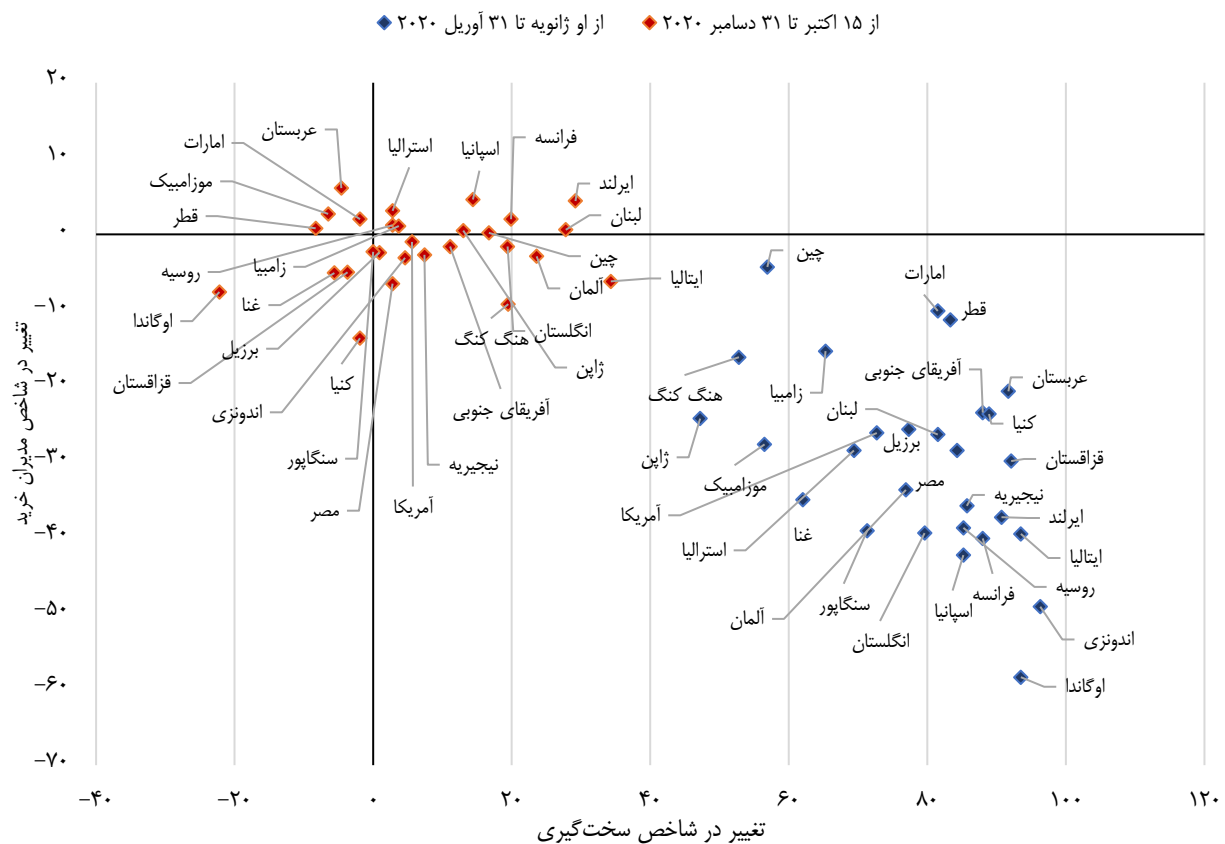
۲- بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه

منبع: صندوق بین‌المللی پول

شروع ملایم‌تر آن برای فعالیتهای با تماس فیزیکی بالا، نسبت به نیمه نخست سال ۲۰۲۰، در مقایسه با موجهای پیشین، اثر کمتری بر فعالیتهای داشته باشد (نمودار ۳).

نمودار ۳- تاثیر تعطیلی‌ها بر فعالیتهای: ابتدا و پایان سال ۲۰۲۰

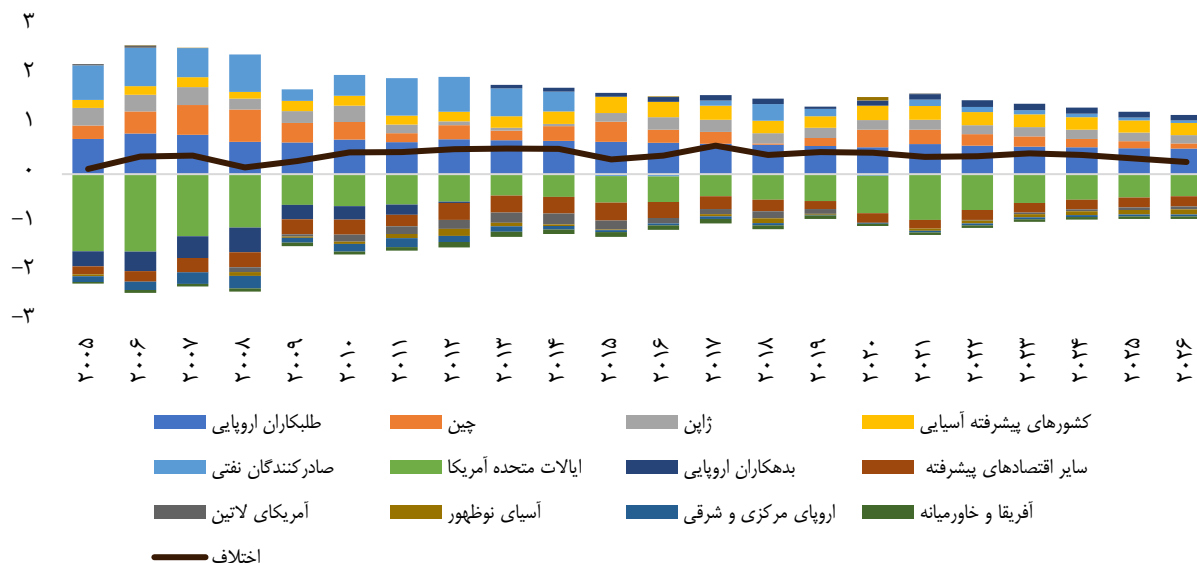
منبع: صندوق بین‌المللی پول

شاخص سخت‌گیری یک معیار ترکیبی است که بر اساس ۹ شاخص پاسخ از جمله تعطیلی مدارس، تعطیلی محل کار و ممنوعیت سفر، با مقداری از ۰ تا ۱۰۰ (۱۰۰ = شدیدترین) تعریف می‌شود.

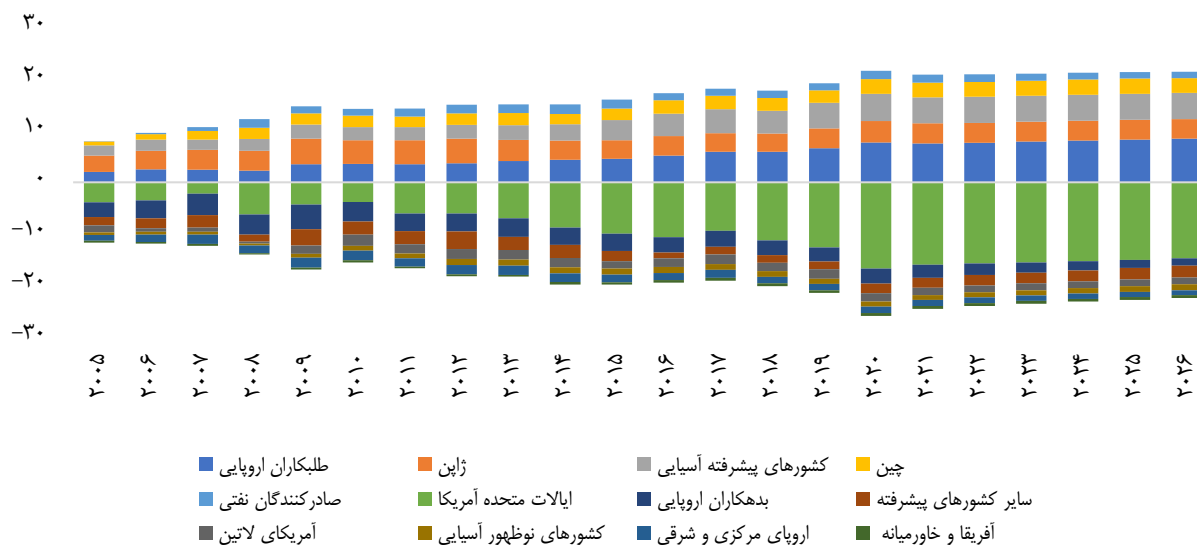
با تقویت روند بهبودی در سال ۲۰۲۱، انتظار می‌رود تجارت جهانی ۸.۴ درصد رشد کند، که عمدتاً ناشی از افزایش حجم تجارت کالاها است. پیش‌بینی می‌شود تجارت خدمات بین مرزی (گردشگری و حمل و نقل) تا زمانیکه همه‌گیری تحت کنترل قرار نگیرد، همچنان با رکود همراه باشد. محدودیت‌های مربوط به همه‌گیری بر سفرهای بین‌المللی و ترس عمومی‌تر از سفر، تأثیرات ماندگاری بر درآمد حاصل از خدمات صادراتی داشته است. در سطح جهانی، کسری و مازاد حساب جاری در اوایل بحران کوچکتر شد، اما متعاقباً با افزایش تجارت قیمت کالاها افزایش یافت. پیش‌بینی می‌شود که موقعیت‌های حساب جاری با کاهش تدریجی کسری تراز تجاری ایالات متحده آمریکا و چین، در میان مدت ثابت بماند. با این وجود، انتظار می‌رود سهام دارایی‌ها و بدهی‌های بین‌المللی در سطوح بالای تاریخی خود باقی بماند (نمودار ۴).

نمودار ۴- حساب جاری و جایگاه سرمایه‌گذاری بین‌المللی (درصد از تولید ناخالص داخلی)

۴-۱- تراز حساب جاری

۴-۲- انباشت سرمایه‌گذاری

کشورهای پیشرفته آسیایی: هنگ کنگ، کره، سنگاپور، تایوان / آفریقا و خاورمیانه: کنگو، مصر، اتیوپی، غنا، اردن، کنیا، لبنان، مراکش، آفریقای جنوبی، سودان، تانزانیا و تونس / اروپای شرقی و مرکزی: بلاروس، بلغارستان، کرواسی، جمهوری چک، مجارستان، لهستان، رومانی، جمهوری اسلواکی، ترکیه، اوکراین / آسیای نوظهور: هند، اندونزی، پاکستان، فیلیپین، تایلند، ویتنام / طلبکاران اروپایی: اتریش، بلژیک، دانمارک، فنلاند، آلمان، لوکزامبورگ، هلند، نروژ، سوئد، سوئیس / بدهکاران اروپایی: قبرس، یونان، ایرلند، ایتالیا، پرتغال، اسلونی، اسپانیا / آمریکای لاتین: آرژانتین، برزیل، شیلی، کلمبیا، مکزیک، پرو، اروگوئه / صادرکنندگان نفتی: الجزایر، آذربایجان، ایران، قزاقستان، کویت، نیجریه، عمان، قطر، روسیه، عربستان سعودی، امارات متحده عربی، ونزوئلا / سایر کشورهای پیشرفته: استرالیا، کانادا، فرانسه، ایسلند، نیوزیلند، انگلستان

منبع: صندوق بین‌المللی پول

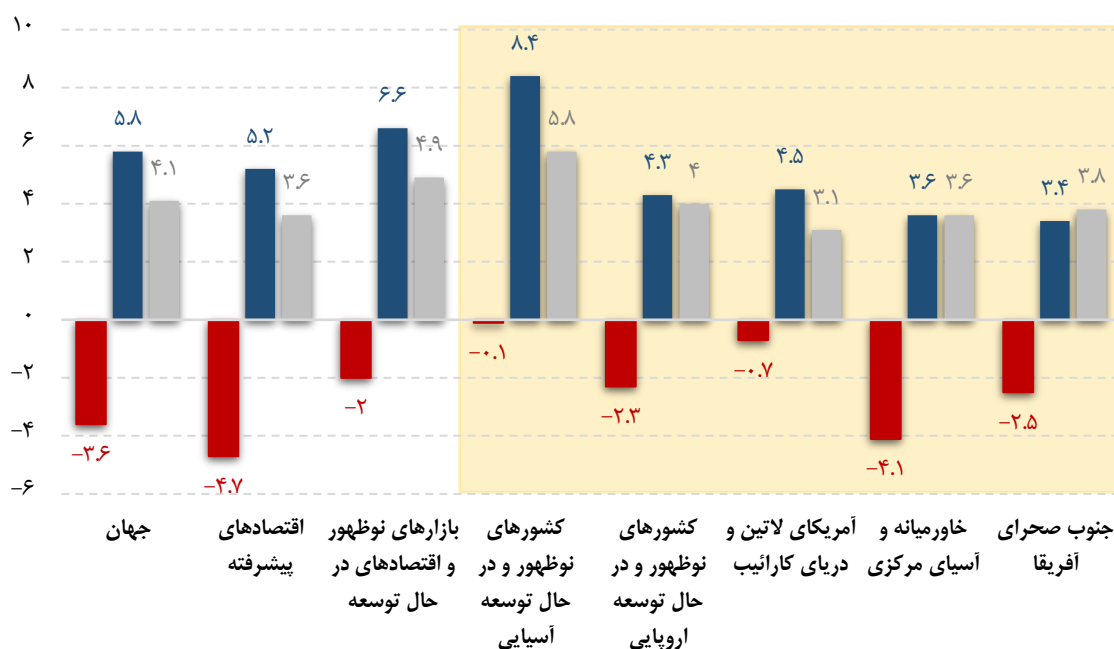
چشم‌انداز رشد اقتصادی جهان

براساس آخرین برآوردهای صندوق بین‌المللی پول، انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۰، نرخ رشد اقتصادی جهان (موزون شده بر اساس نرخ ارز بازار)، معادل منفی ۳٫۶ درصد باشد و در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ به ترتیب به ۵٫۸ درصد و ۴٫۱ درصد برسد.

در سال ۲۰۲۰، برآورد رشد اقتصادی برای تمامی مناطق جهان منفی بوده که بیشترین افت آن مربوط به اقتصادهای پیشرفته (منفی ۴٫۷ درصد) و کمترین آن مربوط به اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه آسیایی (منفی ۰٫۱ درصد) بوده است. پس از اقتصادهای پیشرفته، اقتصاد خاورمیانه و آسیای مرکزی نیز با افت نسبتاً بالایی (منفی ۴٫۱) در سال ۲۰۲۰ همراه بوده است.

براساس پیش‌بینی‌های صندوق، در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ در تمامی مناطق رشد اقتصادی مثبت خواهد شد و همچنان بیشترین رشد اقتصادی نیز به کشورهای نوظهور و در حال توسعه آسیایی اختصاص خواهد داشت (۸٫۴ درصد در سال ۲۰۲۱ و ۵٫۸ درصد در سال ۲۰۲۲). همچنین انتظار می‌رود کمترین نرخ رشد اقتصادی در سال ۲۰۲۱ به جنوب صحرای آفریقا (۳٫۴ درصد) و در سال ۲۰۲۲ به آمریکای لاتین (۳٫۱ درصد) اختصاص یابد. برای خاورمیانه و آسیای مرکزی نیز انتظار می‌رود نرخ رشد اقتصادی در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ معادل ۳٫۶ درصد رقم بخورد.

نمودار ۵- پیش‌بینی چشم‌انداز اقتصاد جهانی موزون شده بر اساس نرخ دلار (درصد)

نرخ رشد کل به عنوان میانگین موزون محاسبه می‌شود که در آن از میانگین متحرک تولید ناخالص داخلی اسمی به دلار آمریکا برای سه سال پیش به عنوان وزن استفاده می‌شود.

منبع: صندوق بین‌المللی پول

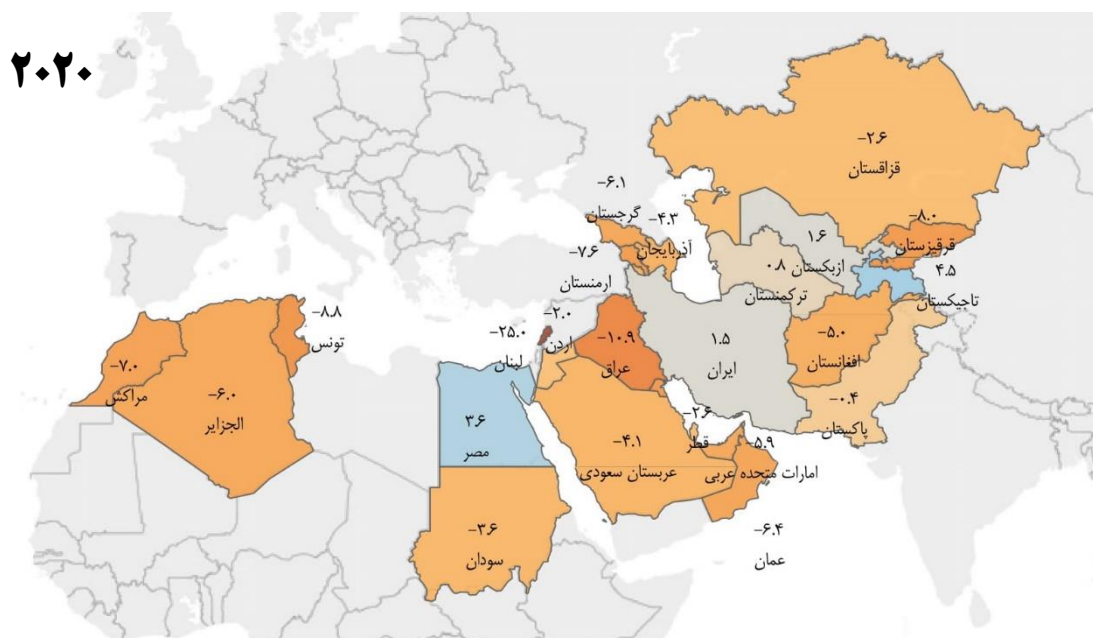
چشم‌انداز اقتصادی خاورمیانه و آسیای مرکزی

رشد اقتصادی

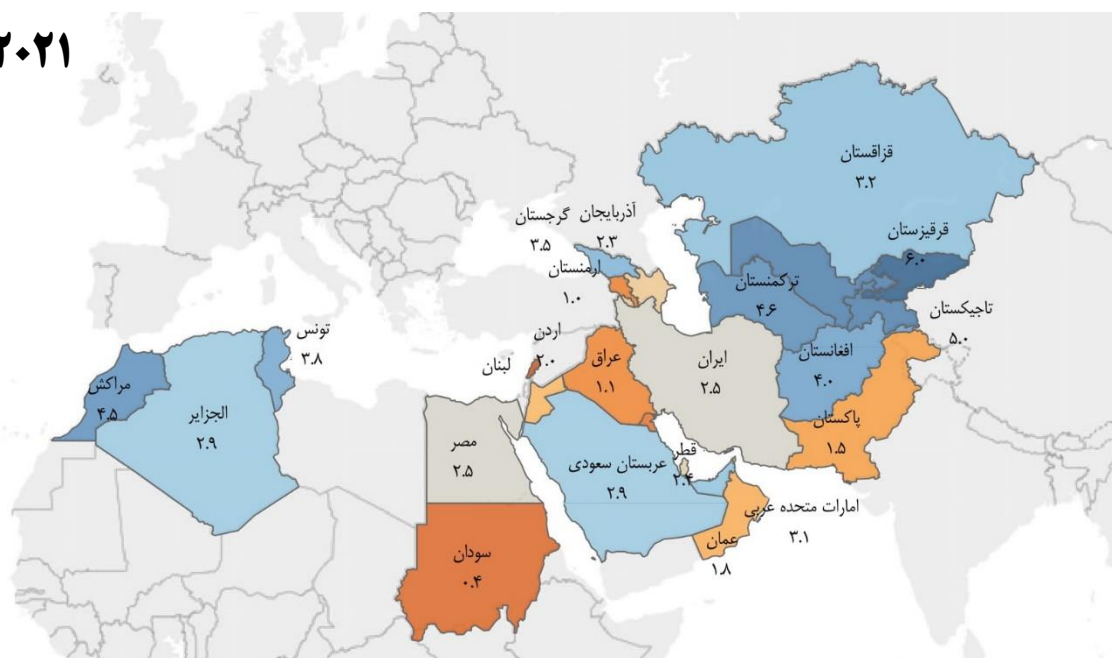
براساس گزارش صندوق بین‌المللی پول، رشد اقتصادی منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی در سال ۲۰۲۰ حدود منفی ۲.۹ درصد برآورد شده است. به غیر از ۵ کشور ایران (۱.۵٪)، تاجیکستان (۴.۵٪)، مصر (۳.۶٪)، ازبکستان (۱.۶٪) و ترکمنستان (۰.۸٪) که طی سال ۲۰۲۰ رشد اقتصادی مثبت را تجربه کردند، در سایر کشورهای این منطقه، رشد اقتصادی منفی بوده است. بیشترین افت تولید ناخالص داخلی در این منطقه به عراق با نرخ رشد اقتصادی منفی ۱۰.۹ درصدی اختصاص داشته است.

براساس پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول، رشد اقتصادی این منطقه در سال ۲۰۲۱ به ۳.۷ درصد و در سال ۲۰۲۰ به ۳.۸ درصد خواهد رسید. همچنین انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۱ رشد اقتصادی تمامی کشورهای منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی مثبت باشد. طی این سال، رشد اقتصادی ایران ۲.۵ درصد پیش‌بینی شده است. این در حالی است که انتظار می‌رود عمده کشورهایی که در سال ۲۰۲۰ رشد اقتصادی‌شان کمتر از ایران رقم خورده، در سال ۲۰۲۱ رشد اقتصادی بالاتر از ایران را ثبت کنند.

شکل ۱- برآورد رشد اقتصادی کشورهای منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی (٪)

۲۰۲۱

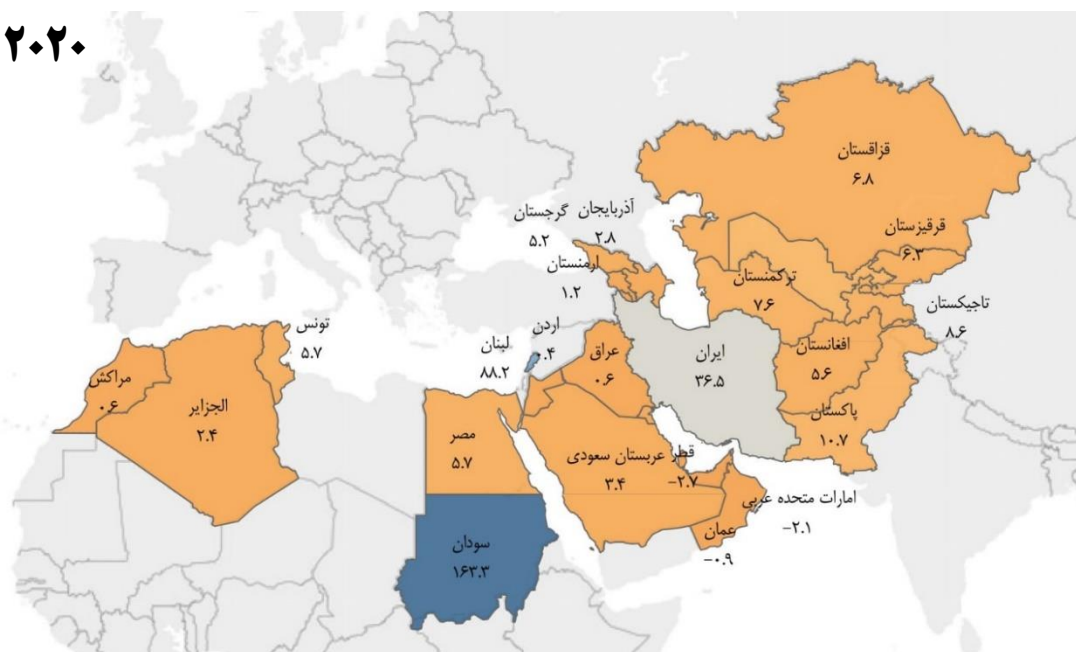
منبع، صندوق بین‌المللی پول

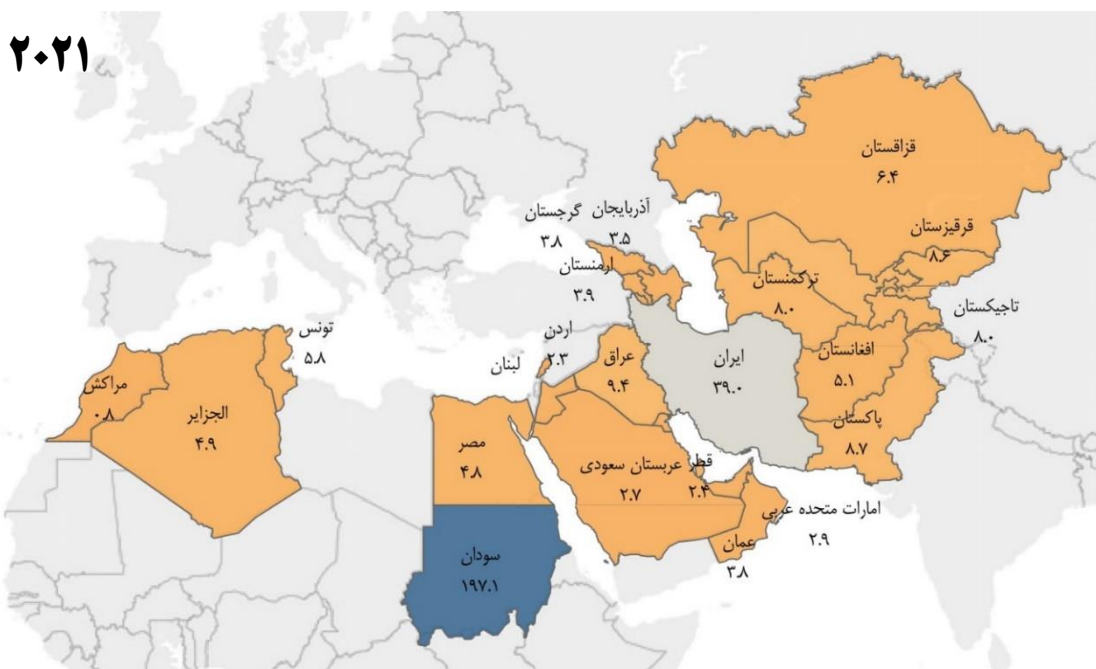
نرخ تورم

نرخ تورم منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی طی سال ۲۰۲۰ حدود ۱۰.۲ درصد برآورد شده و انتظار می‌رود طی دو سال آتی به ترتیب به ۱۱.۲ درصد و ۸.۱ درصد برسد.

شکل ۲- برآورد نرخ تورم کشورهای منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی (%)

۲۰۲۰

منبع، صندوق بین‌المللی پول

در سال ۲۰۲۰، نرخ تورم در ایران (۳۶.۵٪)، پس از سودان (۱۶۳.۳٪) و لبنان (۸۸.۲٪)، بالاترین نرخ در منطقه بوده است. این در حالی است که در سایر کشورهای منطقه، نرخ تورم کمتر از ۱۱ درصد (پاکستان) رقم خورده و حتی در سه کشور قطر، امارات متحده عربی و عمان نرخ‌های تورم منفی برآورد شده است. لازم به ذکر است در کشورهای همسایه مانند عراق و افغانستان نیز نرخ تورم به ترتیب معادل ۰.۶ درصد و ۵.۶ درصد رقم خورده است.

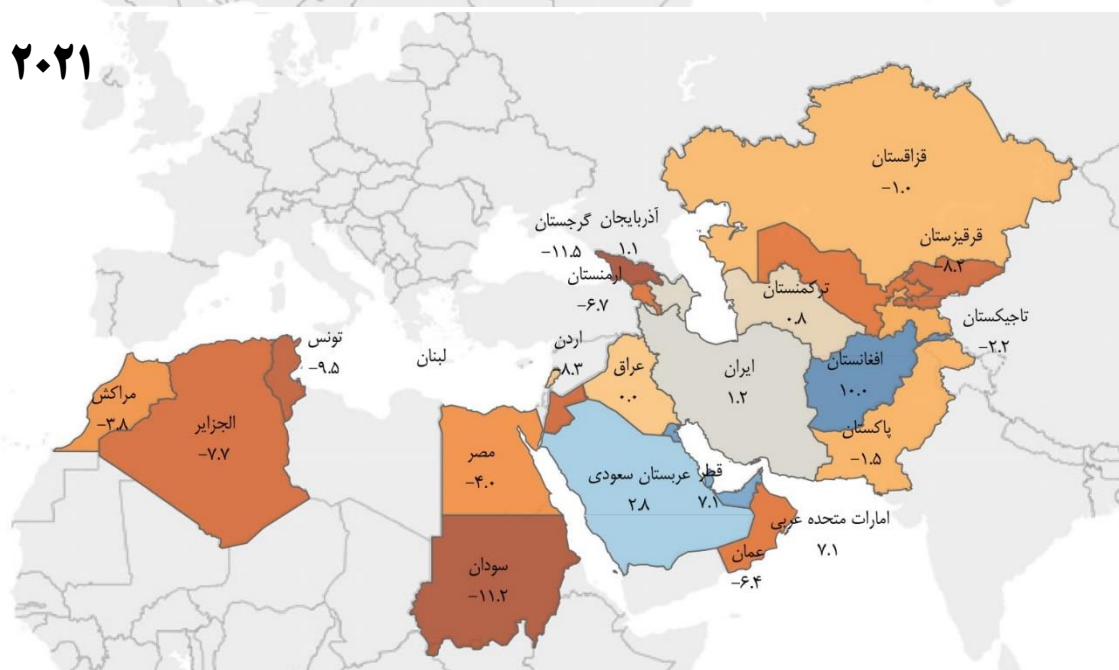
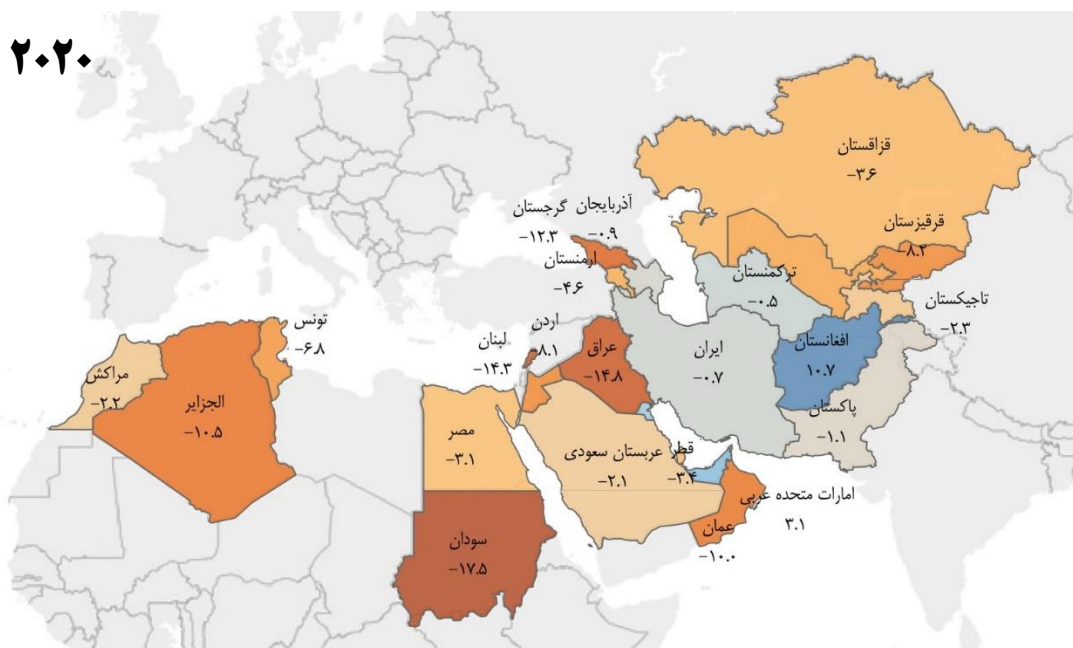
در سال ۲۰۲۱ نیز انتظار می‌رود نرخ تورم در ایران با ۲.۵ واحد درصد افزایش به ۳۹ درصد برسد که همچنان پس از سودان (۱۹۷٪) بالاترین نرخ تورم منطقه را خواهد داشت (پیش‌بینی برای نرخ تورم لبنان ارائه نشده است). نرخ تورم ۸ کشور از ۲۴ کشور منطقه در سال ۲۰۲۱ نسبت به ۲۰۲۰ کاهش خواهد داشت و باقی کشورها با افزایش نرخ تورم همراه خواهند بود.

تراز حساب جاری

براساس برآوردهای صندوق بین‌المللی پول، در سال ۲۰۲۰ نسبت تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی در منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی، منفی ۳ درصد بوده و انتظار می‌رود در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ به ترتیب به مثبت ۰.۳ درصد و ۰.۱ درصد از تولید ناخالص داخلی برسد. در سال ۲۰۲۰ تراز حساب جاری ایران، معادل ۰.۷ درصد از تولید ناخالص داخلی کسری داشته است. تنها کشورهای منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی که تراز حساب جاری آنها با مازاد همراه بوده، افغانستان (۱۰.۷٪)، امارات متحده عربی (۳.۱٪) و کویت (۰.۸٪) بوده‌اند. طی این سال، منفی‌ترین تراز حساب جاری مربوط به سودان (کسری ۱۷.۵ درصد از GDP) بوده است (شکل ۳).

در سال ۲۰۲۱، پیش‌بینی می‌شود نسبت تراز حساب جاری ایران به تولید ناخالص داخلی، مثبت شده و به رقم ۱.۲ درصد برسد. افغانستان (۱۰٪)، امارات (۷.۱٪)، قطر (۷.۱٪) و عربستان سعودی (۲.۸٪) از جمله کشورهایی هستند که نسبت تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی آنها بیشتر از ایران بوده است (شکل ۳).

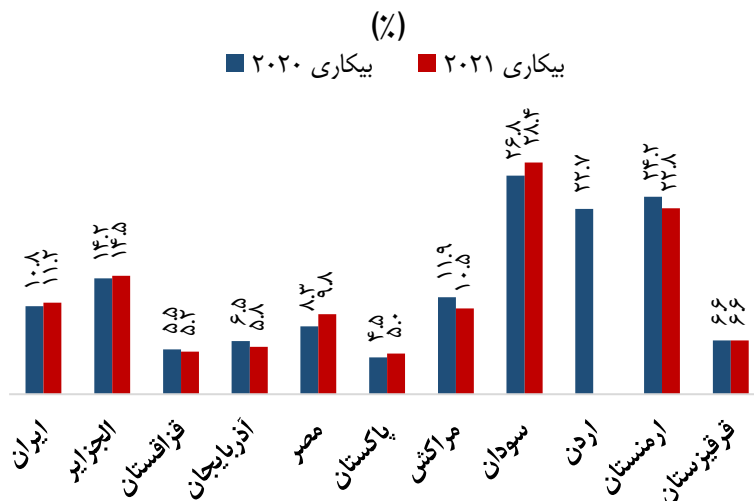
شکل ۳- برآورد تراز حساب جاری کشورهای منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی (درصد از GDP)

منبع، صندوق بین‌المللی پول

بیکاری

نمودار ۶- نرخ بیکاری کشورهای خاورمیانه و آسیای مرکزی

منبع: صندوق بین‌المللی پول

نرخ بیکاری ایران در سال ۲۰۲۰، ۱۰.۸ درصد رقم خورده و انتظار می‌رود تا سال ۲۰۲۱ به ۱۱.۲ درصد افزایش یابد. در میان کشورهای منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی که نرخ بیکاری برای آنها موجود بوده، سودان بالاترین نرخ بیکاری را داشته (۲۶.۸٪ در سال ۲۰۲۰ و پیش‌بینی ۲۸.۴ درصد در سال ۲۰۲۱) و پاکستان پایین‌ترین نرخ بیکاری را به خود نسبت داده است (۴.۵ درصد در سال ۲۰۲۰ و پیش‌بینی ۵ درصد در سال ۲۰۲۱).

جدول ۱- شاخص‌های اقتصادی منتخب در کشورهای منطقه خاورمیانه و آسیای مرکزی

کشور	رشد اقتصادی (%)			نرخ تورم (%)			تراز حساب جاری (درصد از GDP)			نرخ بیکاری (%)		
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰
عربستان سعودی	-۴.۱	۲.۹	۴.۰	۳.۴	۲.۷	۲.۰	-۲.۱	۲.۸	۱.۹	*	*	*
ایران	۱.۵	۲.۵	۲.۱	۳۶.۵	۳۹.۰	۳۷.۵	-۰.۷	۱.۲	۱.۲	۱۱.۷	۱۱.۲	۱۰.۸
امارات متحده عربی	-۵.۹	۳.۱	۲.۶	-۲.۱	۲.۹	۱.۲	۳.۱	۷.۱	۶.۳	*	*	*
الجزایر	-۶.۰	۲.۹	۲.۷	۲.۴	۴.۹	۶.۰	-۱۰.۵	-۷.۷	-۸.۷	۱۴.۹	۱۴.۵	۱۴.۲
قزاقستان	-۲.۶	۳.۲	۴.۰	۶.۸	۶.۴	۵.۰	-۳.۶	-۱.۰	-۱.۵	۵.۰	۵.۲	۵.۵
عراق	-۱۰.۹	۱.۱	۴.۴	۰.۶	۹.۴	۷.۵	-۱۴.۸	۰.۰	-۰.۶	*	*	*
قطر	-۲.۶	۲.۴	۳.۶	-۲.۷	۲.۴	۲.۹	-۳.۴	۷.۱	۷.۹	*	*	*
کویت	-۸.۱	۰.۷	۳.۲	۲.۱	۲.۳	۲.۵	۰.۸	۸.۶	۸.۲	*	*	*
آذربایجان	-۴.۳	۲.۳	۱.۷	۲.۸	۳.۵	۳.۲	-۰.۹	۱.۱	۰.۵	۵.۷	۵.۸	۶.۵
عمان	-۶.۴	۱.۸	۷.۴	-۰.۹	۳.۸	۲.۴	-۱۰.۰	-۶.۴	-۲.۷	*	*	*
ترکمنستان	۰.۸	۴.۶	۳.۹	۷.۶	۸.۰	۶.۵	-۰.۵	۰.۸	-۰.۱	*	*	*
مصر	۳.۶	۲.۵	۵.۷	۵.۷	۴.۸	۷.۲	-۳.۱	-۴.۰	-۴.۰	۹.۴	۹.۸	۸.۳
پاکستان	-۰.۴	۱.۵	۴.۰	۱۰.۷	۸.۷	۸.۰	-۱.۱	-۱.۵	-۱.۸	۴.۸	۵.۰	۴.۵
مراکش	-۷.۰	۴.۵	۳.۹	۰.۶	۰.۸	۱.۲	-۲.۲	-۳.۸	-۴.۰	۹.۷	۱۰.۵	۱۱.۹
ازبکستان	۱.۶	۵.۰	۵.۳	۱۲.۹	۱۰.۳	۱۱.۲	-۵.۴	-۶.۴	-۵.۹	*	*	*
سودان	-۳.۶	۰.۴	۱.۱	۱۶۳.۳	۱۹۷.۱	۴۴.۵	-۱۷.۵	-۱۱.۲	-۱۳.۵	۲۹.۷	۲۸.۴	۲۶.۸

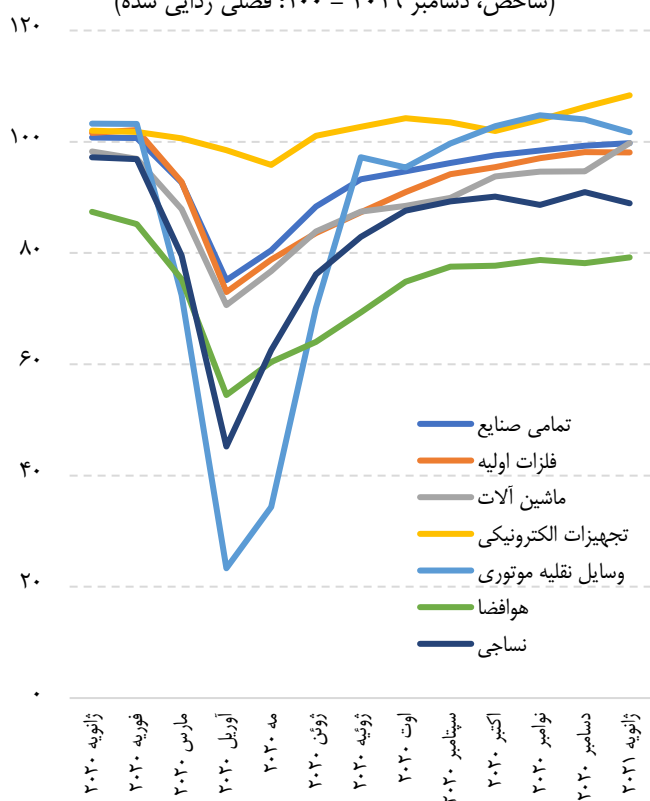
کشور	رشد اقتصادی (%)			نرخ تورم (%)			تراز حساب جاری (درصد از GDP)			نرخ بیکاری (%)		
	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰
تونس	-۸.۸	۳.۸	۲.۴	۵.۷	۵.۸	۶.۳	-۹.۵	-۹.۴	*	*	*	*
اردن	-۲.۰	۲.۰	۲.۷	۰.۴	۲.۳	۲.۰	-۸.۱	-۸.۳	۲۲.۷	*	*	*
لبنان	-۲۵.۰	*	*	۸۸.۲	*	*	-۱۴.۳	*	*	*	*	*
افغانستان	-۵.۰	۴.۰	۴.۵	۵.۶	۵.۱	۴.۵	۱۰.۷	۱۰.۰	۸.۳	*	*	*
گرجستان	-۶.۱	۳.۵	۵.۸	۵.۲	۳.۸	۲.۷	-۱۲.۳	-۱۱.۵	-۸.۰	*	*	*
ارمنستان	-۷.۶	۱.۰	۳.۵	۱.۲	۳.۹	۳.۲	-۴.۶	-۶.۷	-۶.۶	۲۴.۲	۲۲.۸	۲۲.۷
قرقیزستان	-۸.۰	۶.۰	۴.۶	۶.۳	۸.۶	۵.۴	-۸.۲	-۸.۲	-۷.۰	۶۶	۶۶	۶۶
تاجیکستان	۴.۵	۵.۰	۴.۵	۸.۶	۸.۰	۶.۵	-۲.۳	-۲.۲	-۲.۱	*	*	*

منبع، صندوق بین‌المللی پول

چشم‌انداز صنعت ساخت جهان

نمودار ۷- صنعت ساخت جهان: صنایع منتخب

(شاخص، دسامبر ۲۰۱۹ = ۱۰۰؛ فصلی زدایی شده)

منبع، صندوق بین‌المللی پول

در بهار ۲۰۲۰، صنعت ساخت جهانی رکود شدیدی را تجربه کرد. اگرچه، برخلاف بحران مالی جهانی، این کاهش کوتاه مدت بود و به طور همزمان بهبودهای V شکلی را طی نیمه دوم سال، در کشورهای پیشرفته و بازارهای نوظهور بوجود آورد. در حالی که این جهش تولید تا حدی منعکس کننده از سرگیری تولید پس از تعطیلی است، سایر عوامل مرتبط با تقاضا، از جمله آزادسازی تقاضای متوقف شده پس از آنکه قرنطینه و تعطیلی‌ها کمتر شد و افزایش تقاضا برای محصولات به منظور تسهیل کار از خانه و تجهیزات حفاظتی، نقش مهمی در این راستا داشته‌اند.

این بهبود در برخی صنایع، نسبت به سایر آنها، بیشتر مشهود بوده که نشان دهنده چند نکته کلیدی است:

➤ در اقتصادهای پیشرفته، مخارج مصرف‌کننده برای محصولات بادوام افزایش شدیدی را تجربه

کرد که بازتابی از برنامه‌های حمایتی سیاستی، تقاضای متوقف شده و محدودیت هزینه برای خدمات در نتیجه این همه‌گیری، بوده است.

➤ همه‌گیری تقاضا برای برخی محصولات را افزایش داده است. این محصولات شامل لوازم الکترونیکی برای تغییر به سمت دورکاری و یادگیری مجازی و همچنین پلاستیک، لاستیک و منسوجات به عنوان منبع اصلی تجهیزات محافظت شخصی بوده است.

➤ عدم اطمینان طولانی‌مدت در مورد چشم‌انداز همه‌گیری مانع بهبود سرمایه‌گذاری خصوصی، به ویژه در تجهیزات شده است.

ریسک‌ها و نااطمینانی‌ها

از آنجایی که مسیر همه‌گیری بسیار نامشخص است، اندازه‌گیری توازن ریسک حول چشم‌انداز مرکزی بسیار دشوار است. واکسن‌های جدیدی که مسیر بهبودی را ایجاد می‌کنند، به طور مداوم مورد تایید قرار می‌گیرند. با این وجود، عدم اطمینان در مورد اثربخشی آنها در برابر اشکال جدید ویروس همچنان وجود دارد. تاخیر در واکسیناسیون در تمام نقاط جهان می‌تواند منجر به جهش ویروس مقاوم در برابر واکسن شود، شیوع‌های جدید می‌تواند از هر کجا و هر زمانی شروع شود و ممکن است محدودیت‌های جدیدی برای کاهش سرعت انتقال لازم باشد. شکل ۴ برخی از کلیدی‌ترین ریسک‌های نزولی پیش رو جهان را نشان می‌دهد.

شکل ۴- کلیدی‌ترین عوامل ریسک نزولی

اولویت‌های سیاست‌گذاری

با اینکه هدف سیاست‌گذاری ممکن است برای همه کشورها یکسان باشد، سیاست‌های مورد نیاز برای دستیابی به آنها باید متناسب با شرایط هر کشور طراحی شود. برای تحمیل برخی ساختارها به این تنوع، اولویت‌های سیاستی که در ادامه مورد بحث قرار می‌گیرد، به ۳ فاز تفکیک می‌شوند: اقدامات فوری، ابتکار عمل برای اطمینان از بهبود و اقدامات برای ساختن اقتصادی مقاوم‌تر، فراگیرتر و سازگار با محیط زیست برای جهان پس از کووید-۱۹. البته در عمل مرزهای بین مراحل تقریبی

است و ممکن است که کشورها پیش از اتمام سیاست‌های پیشین، برخی از سیاست‌ها را از مراحل بعدی آغاز کنند. همچنین کشورهای مختلف ممکن است برای مدت زمان متفاوتی در هر مرحله بمانند (شکل ۵).

فاز اول: فرار از بحران

- هزینه مراقبت‌های سلامت باید در اولویت قرار گیرند.
- حمایت از سیاست‌های مالی باید به خوبی هدف‌گذاری شده و تا انتهای همه‌گیری مورد سنجش قرار گیرند. البته درست است که فضای مالی^۲ در برخی کشورها محدود است. در این گونه موارد، نیاز است که مخارج دولت با پایداری بدهی دولت (بدهی‌های عمومی که یک کشور بدون استقراض می‌تواند تعهدات خود را نسبت به آنها ایفا کند) در یک چارچوب معتبر، هم‌تراز شوند. اما در کشورهایی که فضای مالی وجود دارد، سیاست‌های مالی باید به منظور پرداخت‌های انتقالی هدفمند به خانواده‌ها و مشاغل آسیب‌دیده از طریق برنامه‌های دیگر، مانند وام به مشاغل و پرداختی مستقیم به خانوارها، ادامه یابد.
- هر زمانی که ممکن است، سیاست همسازی پولی^۳ (accommodative monetary policy) به کار گرفته شود: با توجه به شوک‌های هماهنگ عرضه و تقاضا، تشخیص اثر کلی روی شکاف تولید، کمی دشوار است. اما نرخ تورم تحت کنترل باقی مانده و انتظارات در بسیاری از کشورها به خوبی مدیریت شده است که نشان می‌دهد سیاست پولی در این کشورها می‌تواند سازگار و کارآمد باشد. با توجه به اینکه نرخ بهره در بسیاری از کشورها در پایین‌ترین سطح خود قرار دارد، این احتمالاً به معنی ترکیبی از بهبود مداوم ترازنامه بانک مرکزی (از جمله، در صورت لزوم در برخی از بازارهای نوظهور) و برقراری ارتباط با نرخ بهره در آینده بوده که برای آینده قابل پیش‌بینی است. راهنمایی و ارتباطات شفاف و روبه‌جلو از طریق بانک مرکزی اقتصادهای پیشرفته، نه فقط برای سنجش سیاست هم‌سازی پولی داخلی، بسیار موثر است، این امر همچنین بر شرایط مالی خارجی در بازارهای نوظهور و تأثیری که سیاست‌های واگرا بر جریان سرمایه دارد، اثرگذار است.
- با سیاست‌های احتیاطی کلان که در مورد مهار خطرات ثبات مالی، به خوبی آموزش داده شده است: سیاست‌گذاران باید برای مقابله با بخش‌های با آسیب‌پذیری‌های بالا، در عین جلوگیری از تشدید شرایط مالی، ابزارهای سیاست‌های احتیاطی کلان را به کار گیرند.

فاز دوم: حفاظت از بهبودی

- سیاست‌ها باید آسیب‌های ماندگار اقتصادی را برطرف کنند:

^۲ فضای مالی به امکانی در بودجه دولت‌ها اطلاق می‌شود که اجازه می‌دهد منابع مالی اضافی به اهدافی مشخص اختصاص یابد، بدون آنکه ثبات سیستم مالی و اقتصادی کشور به خطر بیفتد.

^۳ سیاست همسازی پولی یکی از سیاست‌های بانک مرکزی است که در آن به منظور تحریک رشد اقتصادی، نرخ‌های بهره کوتاه مدت کاهش داده می‌شود تا وام گرفتن ارزان‌تر تمام شود.

- ✓ شکست بنگاه‌ها طی بحران، همترازی عرضه و تقاضای نیروی کار را در سطح بنگاه از بین برده است. با محدود کردن شکست بنگاه‌های توانمند، سیاست‌گذاران می‌توانند از ضررهای اقتصادی طولانی‌مدت جلوگیری کنند.
- ✓ سیاست‌های بازار کار باید در جهت جلوگیری از بیکاری بلند مدت طراحی شود و با عادی شدن شرایط بازار کار، برنامه‌های شغلی کوتاه‌مدت باید کاهش یابد.
- ✓ توقف آموزش در مدارس طی شیوع همه‌گیری آسیب جدی به ساخت سرمایه انسانی مورد نیاز برای رشد پایدار وارد کرده است. بدون اقدامات سیاستی اصلاحی- مانند افزایش هزینه‌های آموزش و زیرساخت‌های وابسته به آن- اختلاف و شکاف در پیشرفت تحصیلی باعث تداوم واگرایی فزاینده در جوامع و میان کشورهای ثروتمند و فقیر می‌شود.
- ✓ در مواردی که فضا اجازه می‌دهد و احیا و بازبانی ضعیف است، حمایت مالی گسترده می‌تواند روشی موثر برای از بین بردن برخی از تأثیرات طولانی مدت رکود اقتصادی باشد.
- بدون اینکه بهره‌وری را قربانی کنیم: اگرچه اقدامات اضطراری برای کاهش زخم‌های عمیق ناشی از بحران لازم بوده، اما ادامه آن برای مدت زمان نامحدود، مانع رشد مورد نیاز برای تداوم بهبودی می‌شود.
- ✓ یکی از ریسک‌های مربوط به بهره‌وری در فاز احیا، احتمال وجود بنگاه‌های زامبی است. بنگاه‌های زامبی، بنگاه‌هایی هستند که قاعده‌تاً می‌باید بدلیل ناکارآمدی از بازار رقابتی خارج شوند، ولی بدلیل ضعف سیاست‌ها و اعتباردهندگان، در بازار ماندگار شده‌اند.
- ✓ برای گذار به اقتصاد پسا کووید-۱۹، به دلیل جریان منابع به سمت بخش‌های در حال احیا، ناچاراً نیاز به تخصیص مجدد بخشی وجود دارد.
- ✓ این بحران به شرکت‌های کوچکتر ضربه‌های بیشتری وارد کرده است. در نتیجه، سیاست‌هایی که رقابت را ترویج می‌دهد و تمرکز بازار را محدود می‌کند، باید افزایش یابد تا از شدت گرفتن قدرت انحصار طی دوران بهبودی جلوگیری کند.

فاز سوم: سرمایه‌گذاری برای آینده

- همکاری سیاستی بین‌المللی ضروری است.
- ✓ دسترسی مداوم به نقدینگی می‌تواند از فشارهای مالی در کشورها جلوگیری کند و فضای سیاست پولی را توسعه دهد.
- ✓ اختلاف‌های جهانی در مورد تجارت به طور گسترده حل نشده باقی مانده است.
- افزایش رشد و بهره‌وری: پیش از همه‌گیری نیز رشد بهره‌وری برای چندین دهه پایین بود. از این رو احتمال می‌رود رشد بهره‌وری همچنان پایین بماند و از این رو نیاز به سیاست‌های اصلاحی، مانند سرمایه‌گذاری در تحصیل، تحقیق

و زیرساخت‌ها، وجود دارد. یک آینده دیگر می‌تواند با نوآوری‌ها در هوش مصنوعی که منجر به پیشرفت‌های سریع در بهره‌وری می‌شود، ظهور کند.

➤ چارچوب‌های بهبود یافته می‌توانند فضای سیاست‌گذاری ایجاد کنند:

- ✓ کشورهایی که در مضیقه هستند، نیاز به بررسی مجدد ساختار بدهی دارند.
- ✓ فضای مالی، می‌تواند از طریق اقداماتی ایجاد شود که نه تنها درآمد را افزایش می‌دهد بلکه پیشرفت را نیز بهبود می‌بخشد. به عنوان مثال، با افزایش مالیات برای افراد مرفه و شرکت‌های بسیار سودآور که نسبتاً کمتر تحت تاثیر همه‌گیری قرار گرفته‌اند، بسته شدن راه‌های فرار مالیاتی، هزینه‌های مالیاتی را کاهش داده و منجر به بهبود مدیریت درآمدها می‌شود.
- ✓ چارچوب‌های سیاست‌های پولی: در کشورهایی که نرخ بهره در پایین‌ترین سطح خود قرار دارند (عمدتاً کشورهای پیشرفته و همچنین برخی اقتصادهای باز نوظهور مانند شیلی و پرو)، ادامه سیاست‌های غیرمتعارف، از جمله خرید دارایی یا نرخ‌های بهره منفی، می‌تواند زمینه را برای گسترش فضای سیاستی فراهم کند.

➤ بدون همکاری بین‌المللی، تغییرات جوی مانع رشد و همگرایی اقتصادی خواهد شد.

- ✓ قیمت‌گذاری کربن: قیمت‌های بالاتر کربن برای کاهش استفاده از سوخت‌هایی که به لحاظ اجتماعی بسیار پرهزینه هستند، بخصوص زغال سنگ، ضروری است.
- ✓ سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های سبز: فشار برای ایجاد زیرساخت‌های سبز، که بخشی از آن از طریق مالیات کربن تامین می‌شود، می‌تواند خسارت اقتصادی ناشی از هزینه‌های بالاتر انرژی را جبران کند.
- ✓ یارانه برای تحقیقات سبز: یارانه‌های تحقیق در فناوری سبز این امکان را دارد که حرکت به سمت یک اقتصاد کربن صفر را به طور چشم‌گیری سرعت ببخشد، اگرچه تاثیرات آن هنوز نامشخص است.
- ✓ پرداخت‌های انتقالی هدفمند: افرادی که درآمد کمتری دارند، بیشتر تحت تاثیر سیاست‌های کاهش تغییرات جوی قرار می‌گیرند، زیرا آنها مصرف انرژی بیشتری دارند و عمدتاً در بخش‌های پرمصرف می‌کنند. نقل و انتقالات هدفمند می‌تواند به جبران این اثرات کمک کند و نابرابری را در سیاست‌های کاهش تغییرات جوی، خنثی کند.

شکل ۵- فازهای مربوط به اولویت‌های سیاست‌گذاری

